

BEDENE YÖNELİK TERAPİLER ve MEKÂNA YANSIMALARI: Kamp Olarak Zayıflama Merkezleri*

Arş. Gör. Tülay TEKİN YILMAZ¹

ÖZ

Günümüz kent yaşamında beden ve mekânın birer farklılaşma aracı olarak kullanıldığı ve bunlar aracılığıyla da kişilerin kimliklerini oluşturma eğiliminde olduğu çok açıktır. Kişinin bedenin görünümü onu tüm insanlardan ayırırken, mekânlar ise özellikle kendisi gibi olmayan diğerleriyle arasına bir sınır koymaktadır. Bu çalışmada günümüzde kişilerin kendilerini toplumun geri kalanlarından ayırmalarını kolaylaştıran bu iki sınır hat üzerinde durulacaktır. Buna göre değişen beden ve mekân algısından hareketle popüler sağlık anlayışı üzerinde durulurken, zayıflama veya terapi merkezleri diyebileceğimiz mekanlar da tartışmaya açılmıştır.

Sonuç olarak çalışmada kişilerin bedenlerini güzelleştirmek veya daha sağlıklı hale getirmek amacıyla kendilerini kapattıkları mekânlar ve kişilerin söz konusu mekânlara kapanmalarını sağlayan zihniyet; “kamp”, “biyo-politika”, “beden” konularıyla ilgili farklı literatürleri bir araya getirerek tartışılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle çalışmada zayıflama ve terapi merkezlerinin nasıl kurgulandığını ve işlediğini, kimlerin buralardan yararlanabildiğini daha iyi ortaya koyabilmek için buralarda bulunmuş kişilerin anlattıklarından faydalanılmıştır. Çalışma sırasında bu merkezlere giden insanlara ulaşmak oldukça güç olduğu için sadece bir kişiyle görüşülebilmektedir. Ancak bu görüşmeye ek olarak, daha önce buralarda bulunmuş farklı kişilerle yapılan gazete röportajları da çalışma kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden, Sağlık, Mekân, Kamp

* Bu çalışmanın bir kısmı 9-11 Aralık 2009 yılında 11. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. tekinyilmaz@yahoo.com

THERAPIES ON BODY and THEIR REFLECTIONS ON SPACE: Weight Loss Clinics as Camp

ABSTRACT

It is clear that in today's world the "body" and the "space" are used as differentiation mechanisms through which people constitute their identities. One's outlook differentiates him/her from others and spaces provide a boundary for that. This paper will focus on these two boundaries which helps the individual to separate him/herself from the rest. As the popular health perception is examined taking into consideration the changing body and space perception, spaces called slimming and therapy centers are discussed.

As a result in this study the mentality that makes people enclose themselves in certain spaces to become healthier or to beautify their bodies and the spaces themselves are tried to be discussed within the literature that includes "camp", "bio-politics" and "body". In order to understand how these weight loss clinics and therapy centers are established and how they function, the stories of the people who have been to these centers are considered. Since it is hard to reach these people, only one person has been able to be interviewed during the research. However, newspaper interviews with different participants have been used in addition to this interview.

Key Words: Body, Health, Space, Camp

GİRİŞ

Bedeninizi güzelleştirmek ya da sağlıklı bir bedene sahip olmak için yapmanız gerekenleri sıralasanız acaba ne kadar uzunlukta bir liste çıkardı karşınıza? Bu soruyu cevaplamak neredeyse imkânsız gibi değil mi? Bunun yanı sıra sıralı maddelerden kaç tanesini hayatınızda uygulayabilirsiniz? Bunları uygulamak isterseniz acaba maddi ve fiziksel koşullarınız buna izin verir mi? Tüm bu sorulara verilecek cevapların çok da iç açıcı cevaplar olmayacağını tahmin ediyorum. Ama üzülmeyin bedeninizi daha sağlıklı bir hale getirmek için düzenlenmiş merkezler ve bu merkezlerde sizin için yapılması gerekenleri bilen uzmanlar var. Bunların sayesinde sağlığınız ve bedeninizle ilgili kaygılanmanıza gerek yok. Öncelikle cebinizi bol miktarda parayla doldurun ve ardından da kendinizi bu merkezlere ve

buralardaki uzmanlara bırakarak yapılması gerekenleri harfiyen uygulayın. Göreceksiniz bu sizi rahatlatacak -bir süreliğine-.

Biliyoruz ki bugün kişilerin zihnini en çok meşgul eden sorunlardan bir tanesi sağlıklı yaşamla ilgili. Bauman günümüzde en çok satan kitaplar listesinin haftadan haftaya durmadan değişirken, iki türden kitabın yerini koruduğundan bahseder. Bunlar yemek ve diyet/zayıflama kitaplarıdır (2001) Sağlıklı yaşamın neredeyse imkânsızlaştırıldığı ya da medya aracılığıyla imkânsızmış gibi sunulduğu her gün yeni bir yığın bilgi bombardımanına tutulmaktayız. Bunun sonucunda ise hissettiğimiz şey yoğun bir -kaygıyla karışık- korku duygusu. Yediklerimizin artık güvenli olmadığı, geleneksel olarak öğrendiğimiz şeylerin yanlışlığı ya da artık işlemediği, “hayır onu değil de bunu yemelisiniz”, ya da “daha doğal olanı kullanmalısınız” tavsiyeleri kişilerin zihinlerini çok ciddi olarak kurcalamakta. Gününün neredeyse 10–12 saatini televizyon karşısında adeta mesai yapar gibi geçiren pek çok insanın bu bilgi yığınına takip etmesi ya da uygulaması imkânsız aslında. Ancak “doğru olanın bu değil de şu” olduğunu söyleyen “uzmanların” karşısında nasıl olur da doğru olanı yapmadan durabilir insan.

Daha sağlıklı bir birey olmak için ya da daha güzel görünmek için yapmamız gerekenlerden oluşan bir dizi yeme/içme ve hareket etme talimatı uzun zamandır hayatımızın içinde. Bunu sağlayacak araçların ise her gün çok hızlı bir şekilde arttığı ya da değiştiği çok açık. Piyasaya sürülen ürünlerin türlerinin ve sayılarının çeşitliliğini takip etmeye kalksak herhalde işin içinden çıkamayız. “Daha zayıflatanı”, “daha güzelleştireni”, “daha gerdireni”, “daha doğal” ve bunların peşi sıra sıralayabileceğimiz pek çok “daha”yı sağlayan ürünler... Ürünlerin yanı sıra mekânlar da bu amaca yönelik olarak çeşitlenmekte. İsterseniz bıçak altına yatarak güzelleşebileceğiniz yerler varken, “kansız ve acısız” yöntemler uygulayan yerler de mevcut. Bunun yanı sıra hedefiniz sadece güzelleşmek değil ve aynı zamanda sağlıklı olmaksa buna uygun yerler de var. Mesela detoks merkezlerine gidebilirsiniz. Bir de yıllardır yenemediğiniz kilo probleminiz varsa bunun için de spor merkezleri, masaj salonları, zayıflama otelleri gibi bir dizi alternatif mekân söz konusu. Bedenimizle ilgili ne yapılması gerekir listesini kimlerin hangi amaçla her gün biraz daha kabarıktırdığı sorulması gereken sorulardan bir tanesi ise, bir diğeri de bizlerin neden bu önerileri dinlediğimiz ve imkânlarımız doğrultusunda bunlara uymak için elimizden geleni yapmamızdır.

1. FARKLILAŞMA ARACI OLARAK BEDEN ve MEKÂN

Bu gün kent yaşamında kişilerin sahip oldukları nesnelere, elde ettikleri konumlar, gittikleri mekânlar, tükettikleri gıdalar vb. pek çok şey ile birbirlerinden farklılaştıklarını biliyoruz. Beden de sahip olunan bir nesne ya da konum olarak bu farklılaştırmada rol almakta. Bedeni süslemek için kullanılan aksesuarların/giysilerin yanı sıra bedenin her bir noktası bu farklılaşmanın aracı haline gelmiş durumda. Saçımızın telinden ayağımızdaki tırnağa kadar bedenimizin her bir zerresi adeta düşünüldüğü tasarlanmış bir gösteri mekânına dönüşmekte. Böyle olunca da beden belli bir standarda uydurulmak üzere ölçülebilir, kontrol edilebilir ve biçimlendirilebilir bir sürece tabi tutulmakta. Bedeni biçimlendirmeye yönelik olarak oluşturulan pazar ise bu süreçte kişilere zengin alternatifler sunarak bu farklılaşma çabasını yerinde kullanmakta. Yukarıda da bahsettiğim gibi ürünler ve mekânlar bu amaca yönelik olarak organize edilmekte. Ancak hemen her yerde karşımıza çıkan ve elimizi uzattığımız anda tutuvercekmiz gibi duran bu araçlara ulaşmak hiç de sanıldığı kadar kolay değil. Hemen herkesin sağlıklı bedenlerinin olması gerektiği düşüncesinin yaygın hale geldiği ve bu sağlıklı bedenlere ulaşmanın yollarının kişilerin çabalarına terk edildiği günümüzde her şeyin bir fiyatının olduğu gibi bu “sorumluluğu” yerine getirmenin de bir fiyatı tabii ki bulunmakta. Toplumdaki diğer bir farklılaşma biçimi işte bu fiyatı ödeyebilenler ile ödeyemeyenler arasında gerçekleşmekte.

Bauman Siyaset Arayışı adlı kitabında bedeni güzelleştirmeye ya da onu belli bir ölçüde tutmaya çalışmayı bir kimlik oluşturma çabası olarak değerlendirirken bu çabanın hiçbir zaman sona ermeyeceğini de vurgulamakta. Bauman, Fried’un 70 yıl önce sözünü ettiği Sicherheit kavramıyla bu durumu açıklamakta. Almanca’da tek bir kelimedenden oluşan bu kavram İngilizcede üç kavramı içine olacak şekilde açıklanabilir. Bunlar güvenlik, kesinlik, emniyettir. Güvenlik; kişinin kazandığı, başardığı ya da saygı kaynağı olarak sahip olduğu değeri koruyacağına inanmasıdır. Ayrıca dünya düzenli ve güvenilir bir yer olarak kabul edilir. Kesinlik; iyi ile kötüyü, makul olanla aptalca olanı, güvenilir ile hain olanı, karlı ile zararlı gibi tüm diğer ayrımları bilmek ve ne geleceğini tahmin edebilmektir. Emniyet ise doğru bir şekilde davranıldığında kişinin bedenini ve onun uzantılarını, yani mülkünü, evini ve mahallesini -kişinin mücadele edemeyeceği hiçbir tehlikenin- tehdit etmemesidir. Bauman bu üç bileşenin her gün biraz daha zayıflatıldığını vurgularken, Giddens’tan referansla

günümüzün sorunlarının imal edilmiş olmalarından kaynaklı belirsizlik içinde yaşamının eldeki tek yaşam biçimine dönüştüğü üzerinde durmaktadır. Bu nedenle kimlik oluşumu güvensiz, emniyetsiz ve kesin olmayan koşullar altında tam olarak ve sürekli bir şekilde tamamlanması imkânsız hale gelmektedir (2000). Benzer nedenlerle Bauman bu her şeyin çok hızlı değiştiği dönemde kimlik inşa etme sürecinin insanların sürekli aradıkları, çoğunlukla bulamadıkları ve buldukları şeyin aradıkları şey olduğundan hiçbir zaman emin olamadıkları, bir süreç olduğundan bahseder (age.:32). Bir kimlik inşa etme süreci olarak ele alabileceğimiz bedensel uygulamaların da kişileri tam olarak tatmin etmeyeceği ve bunların sonsuza kadar sürebileceği açıktır. Hem kimlik oluşturma aracı olarak bedenün ön plana çıkarılmasının, hem de popüler sağlıkla ilgili bir korku kültürünün yaratılmasının sonucunda günümüzde pek çok insan adeta bedenlerine hapsolmuş bireyler olarak yaşamlarını devam ettirmektedirler.

Günümüzde farklılaşmanın bir aracı olarak değerlendirilen beden kişinin diğerleri ile arasında farklılığı vurgulayan bir sınır oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra kişiler birbirlerinden sadece bedenleri ile değil mekânlar aracılığı ile de ayrılmaktadırlar. Kent mekânları birbirinden farklı insanların karşılaşabileceği yerler sanılmalarına rağmen aslında genel olarak toplumsal ayrışmanın en yoğun yaşandığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Birbirine benzeyen grupların bir aradalığını pekiştiren ve bu grupları kendilerine benzemeyen diğerlerinden ayıran mekânlar her gün biraz daha çoğalmaktadır. Tarihsel olarak bakacak olursak kimlerin, nerede yaşayacakları her zaman siyasal bir mesele olup, devamlı bir düzenlemeye tabidir. Foucault bu türden bir düzenlemenin kapitalizmin tarihiyle bağımlı kurmaktadır. “Büyük Kapatılma” olarak adlandırdığı bu sürecin ilk olarak özellikle ekonomik krizin yaşandığı bir dönemde yağmalama ve hırsızlık yaparak toplumda huzursuzluğa neden olan geniş kitlelerin kapatılmasıyla başladığına dikkat çeker. Ancak zamanla kapatmanın ekonomik bir yol olmadığı anlaşılmış ve zaten de ekonomik kriz atlatılmıştır. Bu yeni süreçte ise kapitalist üretim biçimi için ihtiyaç duyulan emek gücü nedeniyle uysal bedenler yaratmaya yönelik olarak yeni kapatma biçimleri devreye girmiştir (2005).

Agamben iktidar tarafından, düzenleme-yerleştirme misyonu aracılığıyla yerleştirilemeyenleri göz önünde bir yerlere yerleştirme sürecinin sonucu olarak toplama kamplarının ortaya çıktığından bahseder. Bu türden yerler hukuk kurallarının askıya alındığı yerler olup, buralara kapatılanların ise yalın yaşamlarına indirgenerek, sadece yaşamları ya

da ölmeleri politik bir mesele olarak kabul edilmiştir. Ancak Agamben günümüzde istisnanın kural haline geldiği yerlerin kalıcılaştığını ve böylece de kampın tüm kente yayıldığını vurgulamaktadır (2001). Bir ilişkilene ve bir içleme/dışlama mekânı olarak karşımıza çıkan kampların tıpkı bu gün kent yaşamında karşılaştığımız ilişki kurma/ma ve düzenleme/me biçimlerine uyduğu çok açık ortadadır. Çelebi ise Agamben'den farklı olarak yirminci yüzyılın son çeyreğinde yurttaşların kendi iradeleriyle kendi kamp sınırlarını çizebildiklerine değinmektedir. Bu türden yerlerin mikro şiddeti yaşam alanlarının yasası kıldıklarına, dolayısıyla da kampı sadece ulus-devletin egemenlik sınırları içinde değerlendirmenin eksik olacağına değinmektedir. Çelebi Agamben'in, kampı yaratan ve onun temel nüvesini oluşturan şiddet ve yasa arasındaki belirsizliğin devlet-ulus-toprak üçlüsünün stratejik bütünlüğü doğurduğunu göstermekle yetindiğine değinirken bir dışarıda bırakma/içerme/koruma/korunma düzeni olarak kamp ve getto duvarlarının gönüllü biçimde örüldüğü, yükseltildiği sivil toplumdaki şiddet karşısında ise suskun kaldığına işaret etmektedir. Eğer kamp modernlik koşullarında egemenlik ve iktidarın kuraldışını sürekli kılmasının bir sonucu ise karşı iktidar ya da iktidar karşıtı politikaların her yerde kamp duvarlarını yıkması gerekmez miydi? Fakat bugün kentlerde, güvenli ve pahalı siteler, birbirine benzer dünya görüşüne sahip insanların yaşadığı apartmanlar, site ya da sokağı kendi yaşam tarzlarına uygun biçimde çeviren insanlar azımsanmayacak çokluktur. Bugün sıklıkla karşılaştığımız kimlik politikaları, haz ve bedene dönük siyasetler, etnik temelli değerler, Agamben'in sözünü ettiği yalın yaşamların bir başka yüzüdür. Artık şiddet, devlet kaynaklı olduğu ölçüde belki de daha fazla toplum kaynaklıdır. Çünkü dünya üzerinde giderek yaygınlaşan mafya, çeteleşme olguları, ötekine karşı önyargılı etnik şiddet, kuraldışı durumun sürekli hale gelmesini sağlayan sivil boyuttur (1999).

Çelebi'nin bıraktığı noktadan devam edecek olursak benzer bir şekilde Diken ve Laustsen de bugün kampların artık insanlar tarafından gönüllü olarak oluşturulan mekânlar olduğunu bize göstermektedirler. Onlara göre bu gün içinde bulunduğumuz toplum giderek parçalara bölünürken; kültür ve doğa, biyoloji ve politika, hukuk ve ihlal, hareketlilik ve hareketsizlik, içkinlik ve dışkinlik, içerisi ve dışı... arasındaki farklar "belirsizliğin mıntıkasında" kaybolmaktadır. İşte kamp belirsizlik mıntikasının tipik örneği olarak bu sürecin altına gizlenmiş mantıktır. İçeri ile dışının arasındaki belirsizlik nedeniyle de

kampın mantığı genelleşmiş ve istisna normalleşmiştir. Buna ek olarak kampları sadece olumsuz özellikler olarak (mülteci kampları, tecavüz kampları, favelas) değerlendirmek kolaydır. Çünkü bu türden yerlerin tam tersi özelliklerde karşımıza çıkan (güvenlikli siteler, seks turizmi, temalı parklar), istisnanın mantığını kazananlar için tekrar eden ve dolayısıyla da insanların gönüllü olarak dâhil olduğu kampların da varlığına dikkat etmek gerekir. Diken ve Laustsen'e göre bu her iki kamp birbirlerinin tam tersi gibi duruyorlarsa da bunlar "ikiz"dirler ve aynı kökü paylaşmaktadırlar. (2005)

2. ZAYIFLAMA/TERAPİ MERKEZLERİNDE YAŞANANLAR

Yukarıda gelinen noktadan hareketle gittikçe yaygınlaşan bedene yönelik terapi ya da zayıflama merkezlerini de bedene müdahaleye ve gözetlemeye dayalı olmasına rağmen, bunu olumlu öğelerle gönüllük esasına göre uygulayan, bir içleme ve dışlama mekânı olarak günümüz kapatma ve kapanma biçimleri ya da yeni kamp örnekleri olarak ele alabiliriz. Agamben'e göre siyasetin düzenleme-yerleştirme misyonu aracılığıyla yerleştirilemeyenleri göz önünde bir yerlere yerleştirmesi sonucu toplama kamplarının ortaya çıktığına değinmiştik (2001). Buradan hareketle çalışmanın konusunu oluşturan terapi ya da zayıflama merkezleri de, gözden irak tenha yerler olmaları nedeniyle yerleştirilmelerine gerek duyulmayanların yerleştirilemeyenlerden uzaklaşmak için oluşturmuş oldukları mekânlar olarak ele alınabilir. Özellikle kişilerin daha sağlıklı ya da daha zayıf bir hale gelmek için belli bir süreliğine sağlık ve zayıflama merkezleri adı altında toplayabileceğimiz mekânlara kendilerini kapatarak diğerlerini dışarıda bırakma süreci bu tartışmaların en somut örnekleridirler. Foucault her toplumun ancak üyelerinden bir kaçının dışlanması ile işlev gördüğüne dikkat çeker ve hangi dışlama sistemi dolayısıyla, kimi eleyerek, hangi bölünmeyi yaratarak, hangi yadsıma ve inkar oyunu dolayısıyla toplumun işlemeye başladığı sorusunu sormanın önemini vurgular(Foucault 2005, seçme yazılar III, XIV Attica Hapishanesi Hakkında). Buradan hareketle bugün bu sağlık ve zayıflama merkezlerinin toplumun işleyişinde nasıl bir yeri olduğu ve bu işleyişin bir gereği olarak da kimleri ya da neleri dışarıda bırakarak/yadsıyarak toplumda nasıl bir bölünme yarattığı tartışmaya açılması gerekmektedir.

Bundan birkaç yıl önce yukarıda değindiğimiz tarzda hizmet veren bir zayıflama merkezinde genç bir kızın hayatını kaybettiğini sanırım herkes hatırlar. Söz konusu bu

mekânın genel işleyiş mantığı bir biyo-siyaset alanın, bir istisnanın nasıl olup da kente ve hatta kentin merkezini de aşarak çevresine kadar yayıldığını gözler önüne sermektedir. Burası bu mekânı işleten doktorun hazırladığı -beslenme ve hareketten oluşan- günlük programlara harfiyen uyma zorunluluğu olan bir yer olarak, buraya gelenleri çıplak hayatlarına indirgeyen bir belirsizlik mıntıkası yaratmaktadır. Buralara gelenlerle ilgili tüm kararların ve onların kontrolünün tek elde toplanması burayı işleten kişinin adeta bir egemen haline geldiğini bize gösterir. Foucault doktorun kişiliğinin bu gün topluma derinlemesine entegre olduğundan bahseder ve bu kişiliğin toplumda sadece tüccar ve bilginden oluşan ikili rolü olduğunun değil; aynı zamanda uzman ve neredeyse yargıç görevi gördüğü üzerinde durur (2005, seçme yazılar III, X Hapishaneler ve hapishane isyanları). Yapılan gazete taramalarından elde edilen bilgilere göre burayı işleten doktorun “hastalarını” motive temek için “yürüsene şişko...yürüyün şişkolar”(Kakınç, <http://www.tumgazeteler.com>, 17.09.2009) ya da “çok iğrençsiniz mandalar” (<http://www.bugun.com.tr/haber>, 17.09.2009) diye seslendiği iddia edilmektedir. Buraya gidenler toplumun geneline göre şişman olmaları nedeniyle buraya kapatılmış ya da kendilerini buraya kapatmaları sağlanmıştır. Mesela şişman olduğu düşünülen çocuk yaştaki gençleri buralara ailelerinin bıraktığı ve “hatta zayıflamadan eve giremezsin” gibi tehditlerle burada tutulmalarının sağlandığı görülmektedir (Arman, <http://www.hurriyet.com.tr/arsivnews>, 17.09.2009). Şu anda sadece konaklama üzerine hizmet veren bu mekân ancak birisinin hayatını kaybetmesi sonucunda kapatılmıştır.

Şu anda faaliyet halinde olan ve gözde tatil yerlerinden birisi olan Bodrum’da bulunan biri adına zayıflama oteli diyebileceğimiz, bir diğeri ise detoks merkezi olarak tanınan iki merkezden bahsedebiliriz. Bunlardan birincisi hem bir otel hem de bir zayıflama merkezi olarak faaliyet göstermektedir. Yani aslında her iki talebe de karşılık veren bir hizmet anlayışları mevcuttur. Bu yerin en çarpıcı özelliği Hollanda hükümeti ile aralarındaki anlaşmadır. Söz konusu yerin sahibi Hollanda’da obezlerin sağlık sisteminde büyük bir yük oluşturarak ekonomide ciddi kayıplara yol açtığından yola çıkarak Hollanda hükümeti ile görüşmüş ve kendisinin Hollanda’daki obezleri zayıflatacağı taahhüdünde bulunmuştur. Bunun üzerine Hollanda hükümeti Bodrum’da bulunan bu otele giden “obez” vatandaşlarının masraflarının büyük bir miktarını karşılayarak bu merkezi sigorta kapsamına dâhil etmiştir.

Bunun yanı sıra tıpkı bir önceki örnekte olduğu gibi ülkemizden pek çok tanınmış ismin gittiği bu yer oldukça lüks bir şekilde inşa edilmiş bir tatil mekânıdır aslında.

Bir diğer yer olan detoks merkezi ise yine benzer bir şekilde hem tatil hem de sağlık anlayışını bir araya getirmiş, oldukça lüks bir şekilde inşa edilmiş ve yine benzer bir şekilde üst gelir grubuna hizmet veren bir yerdir. Burası da tıpkı diğerleri gibi tanınmış pek çok ismin ve yine özellikle medyadan tanıdığımız kimselerin gittiği bir yerdir. Ancak buranın bir önceki yerden farkı buranın sadece detoks amacıyla faaliyette bulunmasıdır. Bu merkezde bir haftalık programa katılan bir kişi ile yapılan görüşmeden oldukça ilginç veriler elde edilmiştir. Yapılan görüşmede görüşülen kişinin buraya gidiş sebebinin aslında öncelikle tatil yapma isteğinden kaynaklandığını görmekteyiz: “...ben tatile çıkacağım ve fakat ne tatile çıkacak bir arkadaşım var, ne gidecek bir yerim ya da gitmek istediğim bir şey var. Ya napım ben napım diye düşünürken buraya gitmek aklıma düştü. Yani hiç olmazsa gidim orada işte bu neymiş sistemi bir öğreneyim, bu arada da kilo verirsem ah ne güzel olur.” Bu yaklaşımdan yola çıkarak söyleyebileceğimiz en temel şey buraların aslında alternatif bir tatil anlayışı yaratmış olduğudur. Üst gelir gruplarına sahip insanlar için lüks yerlerde düzenli olarak tatil yapmak sıradan bir şey haline gelmişken sağlık ve tatilin bulunduğu bu yerler söz konusu alışkanlıkta fark yaratmıştır. Dolayısıyla bu mekânlar buralara gidecek sermayeye sahip gruptakilerin tatil anlayışını değiştirip dönüştürürken aynı zamanda da ayrışmayı daha da derinleştiren yerlerdir. Çünkü bu yerler hem buraya girebilenlerin giremeyenlerle arasında bir sınır oluşturmakta hem de buralara girebilecek maddi imkâna sahip diğer kişilerle arasında bir farklılık yaratmaktadır.

Söz konusu mekânın en önemli özelliği müşterilerinin hem bedensel hem de ruhsal olarak rahatlatmasını sağlamaya yönelik bir hizmet anlayışlarının olmasıdır. Bu nedenle burası aslında bir terapi merkezi olarak faaliyette olsa da müşterilerinin kendilerini tatilde hissetmelerini de saptamaktadır. Dolayısıyla buraya gelenlerin de Bauman'ın tanımladığı turist tipolojisine uyduğu görülmektedir. Bauman turistin bilinçli ve sistematik olarak yeni deneyimler aradığından bahseder. Ancak onların aradığı haz veren ve istedikleri zaman vazgeçebilecekleri şeyin garip, yabancı öğelerden oluşması tercih edilirken aynı zamanda bunların zararsız olması da göz ardı edilmez. Detoks merkezinde bulunan kişi ile yapılan görüşmede bu durumu doğrular nitelikte küçük bir detay söz konudur. Burada kişiler günde iki defa zorunlu olarak kolema adı altında bağırsak temizliği olarak açıklanan lavman yapmak

zorundadırlar. Bu yapılan şey bağırsağın içinin tamamen boşaltılması zorunluluğuna dayanmaktadır ve bu yararlı bakterilerin de dışarı atılmasına neden olmaktadır. Bu tıbbi gerçek tabii ki göz ardı edilmez ve bu nedenle dışarıdan sürekli prebiyotik takviyesi yapılarak kişilerin sağlığı emniyet altına alınır. Görüşülen kişinin burada hissettiği ya da kendisine hissettirilen duygu oldukça olumludur. Bedenine giren ve çıkanların düzenli bir şekilde denetlenmesine rağmen kendisinin burada güzel bir deneyim yaşadığını söylemektedir. Hatta buraya girmesi ile çıkması arasında bir hafta gibi kısa bir sürede ciddi miktarda paralar harcamasına rağmen olumlu duygulara sahiptir. Bu ruh durumunu yine Bauman'dan hareketle açıklamak sanırım yerinde olur. Turistin gezindiği yerler sonsuz derecede kibar, turistin istek ve kaprislerine boyun eğen bir dünya görüntüsündedir. Bunun yanı sıra buralar hoşnut edici ölçüde esnek, turistin arzusu ile yoğrulan ve heyecanlandırma, mutlu etme ve şaşırtma işlevlerini yerine getiren bir dünyadır. Bu nedenle de buralarda yabancılar evcilleştirilmiş ve uysallaştırılmışlardır ve bu nedenle de artık korkutmamaktadırlar (2001). Gerçekten de yapılan görüşmede bu mekânda buralara gelenlerin beklentilerine uygun bir dünya yaratılmış gibi gözükmekte. Özellikle şu alıntı tam da bu yaklaşımı doğrular nitelikte: “İşte şey ıı çok güzel bir tesis böyle belki 10-15 tane villa ondan sonra bir sosyal alan var, kalanların ortak etkinlikler yaptığı. Ondan sonra havuzu falan olan bir yer. Ee gece gitmiştik biz işte. Neyse bir odaya aldılar bizi akşam. İşte sabahtan itibaren de detoks programına başlıcam. Ondan sonra; oda harika, çok güzel. Hani böyle sade, yalın döşenmiş ama aynı zamanda da çok zevkli ve şey nasıl diyim böyle elit bir şey evet. Böyle nebilim cibinlikler falan var yani böyle şeyde yatakta. Gayet şık ve hoş bir dekoru vardı. Ondan sora neyse sabah 8’de kapıyı birisi çaldı, ben böyle açtım; “Gülşel² Hanım hoş geldiniz, işte sabah içeceğiniz” diye böyle. Ondan sonra ben 7 gün bir şeyler içmeye başladım böyle. Ama hayatımda çocuğu ilk defa görüyorum ve Gülşel Hanım falan diye açıyor kapıyı böyle günaydın falan diye böyle hani.” Bunun üzerine “Günaydın prenses” diyerek araya girdiğimizde şu şekilde devam etmekte: “Evet böyle bir muamele yani. İsmim konusunda benim çok şeyim vardır; çok öğrenilemez. Millet ilk önce bir Gülşen der, bir şeyler der falan ama orada, hani belki doğru düzgün eğitimi olmayan, hani bir şekilde orada işini hakkıyla yapan insanları bulmuşlar koymuşlar oraya. Gülşel Hanım diye bir kere bile şaşırmadılar ismimi.” Görüldüğü gibi oldukça şık bir yer olan

---

² Görüşme yapılan kişinin adı değiştirilmiştir.

burası buraya gelenlere de oldukça kibar davranan, onları kendilerini özel hissettirecek şekilde birebir ilişki kuran; aslında buralara gelenlerden daha alt sınıflara mensup olmalarına rağmen “işini layıkıyla yapan” “yabancılar”ın çalıştığı yerlerdir. Ama burada artık yabancı tüm yabancılığına rağmen herhangi bir tehlike olarak görülmez. Tehlike tam olarak dışarıda bırakılmıştır. Görüşme sırasında kendisini kurtarılmış gibi hissettiğini söyleyen görüşmeci gerçekten de oldukça net bir biçimde konumunu tanımlamakta. “Yani hani seni böyle atıp da sen başının çaresine bak da demiyorlar yani hani. Böyle şey hissediyorsun kendini orda kurtarılmış, bu insanlar benim yanımda artık benim sırtım yere gelmez hissediyorsun. Ama tabi o kadar olmuyor yani, dönüp geldiğin yer belli.”

Çok ciddi miktarlarda paralar ödeyerek buralara giren insanlar bu mekânların içinde buldukları süre içinde de para harcamaya devam etmektedirler. Bunun karşılığında ise aldıkları hizmetlerin yanı sıra “daha sağlıklı” ürünlerle birlikte normal hayatlarına geri dönmektedirler. Ürünlerin çeşitliliği insanı şaşırtacak derecede zengin: İsterseniz zararlı bir içecek olan kahvenizi daha faydalı hale getirmeniz mümkün. Eğer içerisine buğday çimi katılmış kahveyi içerseniz bu kahvenin içindeki zararlı maddelerin bağırsaktan atılmasını kolaylaştırır. Öyleyse neden bekliyorsunuz hemen buğday çimi katılmış kahveden almalısınız. İçtiğiniz su çok önemli biliyor musunuz? Ph mucizesini duydunuz mu? Vücudumuzun dengesini sağlayan şey ya da onun yaşamasını sağlayan şey kandaki ph. değeri. Eğer bu düşerse ölürsünüz! Bu nedenle içtiğiniz suların ph’ını yükseltmeye yarayan su makinesinden almalısınız. Bedeli sağladığı şeyin faydası kadar -yani oldukça yüksek- Biliyorsunuz kent yaşamında yoğun iş temposunda enerjik kalmanız neredeyse imkânsız. Ama bunu sağlamak sizin elinizde; her gün sabah omega çeşitlerinden oluşan bir dizi yağ içmeniz yeterli. Beden için bir diğer önemli destek trambolinden geliyor. Alıp zıplamazsanız, aksi takdirde sağlığınız için eksik bir şeyler yapmış olmaz mısınız? Tabi ki bir bedel karşılığında bu yararlı şeyi alın ve zıplayın -ya da çıktığınızda yeğeninizin en sevdiği oyuncak olsun³-. Ayrıca mutlaka almanız gereken, bedeninizi daha sağlıklı hale getirmeye yarayan ithal ürünler de bulunmakta. Burada detoks yaptınız ama ya eve gittikten sonra bu sağlıklı bedeni nasıl koruyacaksınız? Bunu düşünmenize gerek yok evde detoks yapmanızı sağlayacak ürünler de mevcut. Hadi yüzünüz gülsün, “kurtarılmışlığınız” bir süre daha devam edecek.

³ Görüşme yapılan kişinin anlatısından alıntıdır.

SONUÇ

Bu sonu gelmeyecekmiş gibi süren hikâye gerçekten de uzayıp gitmekte. Ama bu hikâyenin asıl çarpıcı tarafı pek çok insan tarafından hiçbir zaman duyulmayan ya da duyulma imkânı olmayan bu bilgilerin oldukça yüksek meblağlar karşılığında belli bir kesime pazarlanmasıdır. Bu durum buralara gidebilecek yeterli maddi ve kültürel imkânlarla sahip olanların buralarda edindikleri bilgiler aracılığıyla buralara giremeyen alt-orta sınıflarla arasında ciddi eşitsizliklere neden olmakta. Bu eşitsiz durum belli bir kesimin kendini kapattığı bu mekânların dışında kendisinden farklı olanı bırakarak onunla arasındaki farkı daha da derinleştirmesini sağlamakta. Bunun yanı sıra burada dikkate değer bir diğer nokta bedeninin hem içeriden hem dışarıdan gelebilecek olası tehlikeleri dışarıda bırakan bir eşik olarak tanımlanması sürecidir. Beden kendi başına bir bütündür ve bunun içine giren her şey tıpkı dışarıdan gelen yabancı şeylerde olduğu gibi bu bütünlüğü bozacak birer tehdittir. Dolayısıyla şişmanlık ya da sağlıksızlık bedene ait olan bir şey değildir ve bu nedenle sökülüp çıkarılması, bedenden uzaklaştırılması zorunludur. Böylece günümüz beden ve sağlık ideali tıpkı toplum idealinde olduğu gibi kurulmuş olur. Ayrıca bu süreç sağlığı kişisel alana terk ederken kişinin bedenini kendi sorumluluğunda olan bir şey olarak koruma ve devamını sağlama görevini de ona devretmekte. Sağlığın bedensel olduğu kadar çevresel, psikolojik, genetik ve en önemlisi de sosyo-ekonomik yönünün yok sayılmasına hizmet eden bu anlayış sağlığın politik bir mesele olarak ele alınmasını ve tartışılmasını da engellemekte.

Günümüzde giderek yaygınlaşan bir şekilde sağlıklı yaşam ya da beden tanımlanmakta ve idealize edilmekte. Bununla bağlantılı olarak kişiler hem bu öğretilerle hem de ölüm korkusunu hafifletmek amacıyla sürekli olarak bedenlerini kontrol altında tutmaktalar. Ne de olsa doktorlar gittikçe daha az sayıda insanın “doğal nedenlerle öldüğünü” ilan etmektedirler (Bauman, Siyaset Arayışı, 2000). Bu nedenle günümüz insanı bedeni ile ilgili olarak daha fazla kaygılanmakta ve hissettiği güvensizlik, kesinsizlik ve emniyetsizlik (age.) karşısında bedenini dışarıdan ve içeriden gelmesi olası tehlikelere karşı belli mekânlara kapatmakta. Bu kapatma biçimi ile hem bedeninin içine girenlerle savaşmakta, hem de kendini diğerlerinden yani kendisi gibi olmayanlardan tecrit etmekte. Bedenlerin kontrol altına alınması ve disipline edilmesini Foucault biyo-iktidar olarak tanımlar ve iktidarın uysal bedenler yaratmak için toplumu bir disiplin toplumuna dönüştürdüğünden bahseder. Burada bedenlerin işe yarayan ya

da yaramayanlar olarak, ya da belli ırkların iyi değerlerinin kötü olarak ayrıştırıldığı bir toplumdan bahseder. Ve kapitalizmin ancak bu tür bir toplumda geliştiğini ve zafere ulaştığını da ekler. Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları adlı eserinde Bauman toplumda bireylerin bugün “tüketicilikoyunu”na katılma becerileri doğrultusunda değerlendirildiğinden bahseder. Bu oyuna katılmayanlar bertaraf edilmesi gereken bir sorun, bir kir olarak eksikli tüketicilerdir. Bunlar toplumun yeni aralık şemasının yeni kirleridir. Tüketim oyununun oynandığı mekânlar ise kameralar, elektronik alarmlar ve ağır silahlı gardiyanlar tarafından toplumun yeni kirlerini dışarıda bırakmak için korunuyorlar (2000). Çalışmanın üzerinde durduğu örneklerden yola çıkarsak bu mekânları eksikli tüketicilerden koruyan gizli güç buralarda bulunmak için ödenmesi gereken yüksek ücretleridir.

KAYNAKÇA

Agamben, Giorgio (2001).*Kutsal İnsan. Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Buaman, Zygmunt (2000).*Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Buaman, Zygmunt (2000).*Siyaset Arayışı*, İstanbul: Metis Yayınları

Buaman, Zygmunt (2001).*Parçalanmış Hayat*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Çelebi, Aykut (1999). “Modernin Yasası Olarak Kamp, Şiddet ve Politika Üzerine Bir Değerlendirme” *Kültür ve İletişim*, S: 2/1 Kış.

Diken, Bülent ve Laustsen, CarstenBagge (2005).*TheCulture of Exception. SociologyFacingtheCamp*, Lonra: Routledge

Foucault, Michel (2005). *X Hapishaneler ve Hapishane İsyanları*, Seçme Yazılar III, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Foucault, Michel (2005). *XIV Attica Hapishanesi Hakkında*, Seçme Yazılar III, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

İnternet Erişim Adresleri

Arman, Ayşe (2008), “Kuşhan Tartışması”, <http://www.hurriyet.com.tr/arsivnews>, (17.09.2009)

Bugün Gazetesi (2008), “Çok İğrençsiniz Mandalar”, <http://www.bugun.com.tr/haber>, (17.09.2009)

Kakıncı, Halit (2008), “Paramızla ‘Esir Kampı’na Gittik”, <http://www.tumgazeteler.com/arsiv>, (17.09.2009)